

Troebel water

Een bouwfraude is een verschijnsel dat behoort bij het zwarte circuit. Het is een poging een deel van de opbrengst van produktieve activiteiten buiten het bereik van het Sociaal Fonds Bouwnijverheid (SFB) en mogelijk ook van de fiscus te brengen. Richten wij de aandacht op het ontduiken van de sociale premies, dan blijkt de grondtrek van zo'n fraude vrij eenvoudig. Er is een ondernemer, die met behulp van valse facturen een dijk legt tussen twee samenwerkende BV's, zodat de omvang van inkomende en uitgaande geldstromen kan worden beïnvloed. Een groot deel van de inkomsten laat hij vloeien naar de BV die op papier heel weinig personeel in dienst heeft, zodat de partner die het uitvoerende werk schijnt te hebben verricht, slechte bedrijfsresultaten boekt.

Deze papieren constructie heeft ten gevolge dat het SFB haar netten in de verkeerde stroom uitzet. De voorschotnota's van het fonds, gebaseerd op veel te lage ramingen van het aanwezige personeel, blijken slechts een fractie te beslaan van de totale premieschuld die op grond van de officiële boekhouding kan worden berekend. De BV die zich voordoet als werkgever van bijna het gehele personeel, is echter in verband met de geleden verliezen al opgeheven, of gaat juist ter ziele, zodat de premieschuld als een niet-inbare vordering moet worden afgeboekt. Voor het SFB moet het een frustrerende ervaring zijn als, ondanks hooggespannen verwachtingen, de netten keer op keer leeg worden opgehaald.

De opsporingsdienst van het SFB heeft een aantal van deze gevallen van premie-ontduiking aan het licht gebracht. De meeste publiciteit heeft de Lemij-affaire gekregen. Aanvankelijk werden de directeuren van dit Leidse stratemakersbedrijf veroordeeld tot ongewoon hoge gevangenisstraffen van vier en vijf jaar. Er klonk woede door in de opmerking van de rechter dat zij deze straf verdienden voor hun bijdrage tot de verloederding van de maatschappij. Ook de onverholven vreugdeklanken van de zijde van het SFB gaven een indicatie van de gemoedstoestand van de ambtenaren van dit fonds. Veel evenwichtiger was het commentaar van de Leidse politie, die wees op het menselijk leed dat aan dergelijke vrijheidsbepalende straffen is verbonden.

In hoger beroep volgde een verrassende wending. Het vonnis van de Haagse rechtbank werd gewijzigd in kwijtschelding van strafvervolgning voor de beide directeuren. Een merkwaardige rol speelde hierbij een kroongetuige die aanzienlijke wijzigingen aanbracht in zijn weergave van de gang van zaken. Heel duidelijk kwam ook de „Barbertje-moethangen“-mentaliteit van de opsporingsdienst van het SFB aan het licht. Naar hun werk, dat de toets van de kritiek niet kon doorstaan, heeft de rijksrecherche zelfs een onderzoek ingesteld. Mogelijk zijn de SFB-ambtenaren in hun ijver te ver gegaan. Het probleem is, dat zij tegen de stroom oproeiend niet langer preventieve controle uitoefenen, maar zich veel eerder genoodzaakt zien visstropers en fuikenlichters op hun overtredingen te betrappen.

De Lemij-affaire leert echter dat bouwfraudes, hoewel eenvoudig van opzet, niet gemakkelijk grijpbaar zijn. Op heterdaad een wetsovertreder betrappen is bijna onmogelijk. De onderlinge afspraken waarop de fraude berust zijn van informele aard. Zij zouden flexibel worden bijgesteld als SFB-ambtenaren ter plekke controle op het ontduiken van premies zouden instellen. Eerst achteraf, wanneer het geheel van activiteiten op papier is verantwoord, kan doeltreffend worden opgetreden. Er is dan wel een uitgebreid, veel tijd vergend onderzoek nodig naar facturen en omzetten om overtuigend te kunnen aantonen dat de boekhouding niet klopt met de werkelijkheid. De Lemij-affaire is aan het rollen gebracht door een twaalf man sterk opsporingsteam dat anderhalf jaar intensief aan het werk is geweest. Daaruit kan de conclusie worden getrokken dat slechts selectief kan worden opgetreden; eerst als er heel duidelijke aanwijzingen zijn, kan een gedegen onderzoek worden ingesteld.

Indien de ambtenaren door het publiek zouden worden geholpen, zou er mogelijk een einde kunnen worden gemaakt aan dergelijke frauduleuze handelingen. Er is echter geen enkele medewerking. De activiteiten blijken vertakt. Het is een onjuiste beeldvorming dat indivi-

duële kapitalisten, de solidariteit aan hun laars lappend, de gehele premieschuld — in het geval van de Lemij f. 14 mln. — in hun eigen za(a)k laten verdwijnen. Alle betrokkenen profiteren: de vangst wordt verdeeld onder groot en klein. Een bouwfraude is een sociaal verschijnsel. Er is sprake van burgerlijke rebellie.

Er is een toestand ontstaan waarin de publieke opinie de hoogte van de belasting- en premieheffing afwijst. Bovendien is er twijfel over het nut van overheidsbemoeienis in diverse richtingen. Het sociaal klimaat biedt daardoor mogelijkheden voor de rechtvaardiging van allerlei grijze en zwarte transacties. Er groeit begrip over en weer bij werkgevers en werknemers, leveranciers en afnemers, omdat de kille greep van de collectieve sector voor een ieder voelbaar is geworden 1).

Het gevaar van deze toestand ligt in de reactie bij de fiscus en de sociale fondsen. Er is al de tendens merkbaar dat zij het bedrijfsleven als een tegenstander beschouwen. De kans is aanwezig dat de aanwezige frustraties zich gaan ontladen in een verbeten jacht op sociale fraudeurs. Het zal er slechts toe leiden dat de vrije ondernemer in het zwarte circuit zal worden opgesierd met een Ivanhoe-achtige status.

Als de mensen het gevoel krijgen dat het Hoogste Recht leidt tot onrechtvaardige toestanden en verhoudingen, moet dat voor de overheid een indicatie zijn dat de bestaande constitutionele regels aan herziening toe zijn. Zij doet er geen goed aan mede te werken aan het intensiveren van de controle en het verscherpen van de jacht op sociale fraudeurs alsof het gewone misdadigers zijn. Escalerende sociale conflicten zullen de overheid in troebel water brengen. De nodige regels en verordeningen zullen de circulatie belemmeren, waardoor het water zal gaan stinken door verrotting en bederf.

PH Admiraal

1) De fraude in de bouwwereld heeft daardoor een grote omvang kunnen aannemen. Volgens schattingen van het Ministerie van Justitie gaat het om een bedrag van ten minste f. 5 mrd. per jaar aan niet betaalde belastingen en premies.